

Stamming i skolen

Informasjonshefte om stamming

for lærere, foreldre og logopeder

Innhold

Hva er stamming?	3
Lærerens betydning	4
Stamming – mer enn talebrudd?.	5
Skjult stamming	6
Årsaker og myter	7
Hva kan læreren gjøre?	8
Hva kan logopeden gjøre?	10
Hva kan foreldrene gjøre?	11

Hva er stamming?

Det er ikke enkelt å gi en kort definisjon på hva stamming er. **Den som stammer vet nøyaktig hva han skal si**, men kan akkurat i det øyeblikket han skal si det få problemer med dette på grunn av ufrivillige brudd i talerytmen.

Talebruddene karakteriseres ved tre hovedtrekk. Disse trekkene kan opptre hver for seg eller samtidig. Stammingen kan variere fra dag til dag og gjennom ulike perioder i livet.

Repetisjoner

Gjentagelser av ord, stavelser og lyder.
- *Jeg så en stor ka-ka-ka-ka-kakerlakk.*

Forlengelser

Lyder som dras ut.
- *Jeg ssssssså en ssssstor kakerlakk.*

Blokkeringer

Lyd eller luftstrøm som stopper opp.
- *Jeg _____ (blokkering) så en stor kakerlakk.*

PS! Omtrent 10 % av alle barn opplever stamming. For de fleste opphører stammingen før skolealder. Ca. 1 % av befolkningen stammer.

Lærerenes betydning

Hvordan eleven blir møtt av lærere og får tilrettelagt sin skolehverdag, har som regel **stor betydning** for elever med stamming.

Som lærer vil du sannsynligvis møte elever med stamming. Stammingen er ikke alltid like hørbar og synlig, men utfordringene til eleven kan likevel være omfattende.

Personlighet og selvbilde er nært knyttet til hvordan vi snakker og formulerer oss. Begrensninger og hindringer i kommunikasjonen vil derfor kunne påvirke selvbilde og selvforståelse.

Læreren spiller en viktig rolle for hvordan eleven håndterer sin vanske og mestrer skoledagen både faglig og sosialt.

Da er det viktig at skolens ansatte har kunnskap om stamming og hvordan de best mulig kan tilrettelegge for elever med stamming.

Finn elevens styrker. For en elev med stamming er det positivt å bli sett for annet enn stammingen sin. Som lærer kan du bidra til at elevens styrker løftes frem i elevgruppa. Dette kan styrke hans selvbilde.

Stamming – mer enn talebrudd?

Opplevelsen av stamming påvirkes av tanker, følelser og holdninger.

Stamming innebærer som regel mer enn talebruddene nevnt tidligere. Mange har i tillegg **fysisk strev** og **muskelspenninger** som stramming i muskulatur rundt halsen og dirring i lepper. Andre kan oppleve stemmeleieskifte (eleven går opp i tonehøyde på et ord han står fast på).

Elevens opplevelse av egen stamming farges i stor grad av **tanke**, **følelser** og **holdninger**.

Dette kan virke negativt og begrensende på eget liv når det gjelder deltakelse i for eksempel skole, jobb og fritid. Mange utvikler **unngåelsesatferd** og andre uønskede strategier i forbindelse med stamming.

Dette kan komme til uttrykk gjennom unngåelse av bestemte ord eller situasjoner, medbevegelser (eks. ansiktsgrimaser, tramping, hoderisting) og fyllord (eks: øh, asså).

Skjult stamming

Noen av de som stammer greier å **skjule stammingen** slik at de hørbare trekkene man vanligvis forbinder med stamming, ikke er like synlige for omgivelsene.

De kan da være **lite muntlig aktive** og ofte få andre til å snakke for seg i ulike situasjoner. Det kan for eksempel handle om å stille spørsmål i klassen eller i butikken, eller bestille mat på restaurant.

Opplevelsen av stamming kan likevel være preget av like **mye besvær** som de som har hørbar stamming.

De kan bruke mye kapasitet på å bytte ut ord, omformulere setninger eller unngå ulike talesituasjoner. Dette er **energikrevende** og kan påvirke skoleprestasjoner.

Å bytte ut ord og å omformulere setninger er energikrevende og kan påvirke skoleprestasjoner.

Årsaker og myter

Det er fremdeles **mye vi ikke vet** når det gjelder årsaker til og utvikling av stamming. Det er kanskje derfor det fremdeles finnes mange myter om både årsak til stamming og hvordan stammingen kan «helbredes».

Vi vet for eksempel at stamming *ikke* oppstår på grunn av nervøsitet, at noen har blitt skremt eller at de som stammer har lavere intelligens.

Noen tror også at stamming kan kureres fordi de har møtt eller hørt om personer som ved hjelp av ulike strategier har lært å kontrollere stammingen, og dermed har redusert den synlige og hørbare stammingen.

Stamming har en **arvelig komponent**, og ofte har den som stammer også andre i familien med taleflytvansker.

Mye tyder også på at enkelte nettverk i hjernen som er relatert til språk og tale, kan være **annerledes organisert** hos folk som stammer. Vi tenker også at **miljø** kan virke inn og at stamming dermed er en sammensatt vanske der flere faktorer spiller inn.

Årsaken til stamming lar seg ikke fjerne, men **nettverket** rundt den som stammer kan ha stor påvirkning i hvordan den som stammer opplever seg selv og sin vanske.

Hva kan læreren gjøre?

Det viktigste du som lærer kan gjøre, er å sette deg inn i hvordan stamming kan påvirke hverdagen til en elev. Det at du leser i dette informasjonsheftet er en god start!

Ha en **åpen dialog** med eleven og foresatte. **Samarbeid** om mulig med logoped.

Det er stor forskjell i hvordan stamming oppleves for den enkelte. Ofte er det ikke selve stammingen som er hovedproblemet, men

angsten for stamming som barnet etter hvert kan utvikle når de får mange negative opplevelser rundt sin tale. Det vil derfor være **stor variasjon** i elevers behov for tilrettelegging.

Snakk med eleven om vansken. Sett ord på stammingen og spør hvordan du best mulig kan **tilrettelegge** slik at eleven får vist sin kunnskap og sine ferdigheter.

Det er viktig med en åpen dialog med eleven.

Eksempler på tiltak for lærere

- Sørg for at du har en god dialog med eleven. Det er viktig at eleven involveres og får komme med innspill og ønsker om tiltak og tilpasninger.
- Skap et aksepterende og trygt klassemiljø. Vær bevisst på gode kommunikasjonsregler og å skape ro i talesituasjonene.
- Være oppmerksom på å redusere eget taletempo og legge inn gode pauser.
- Oppretthold normal øyekontakt og gi tryggende oppmerksomhet på eleven når du snakker med eleven.
- Legg til rette for at eleven som stammer opplever ro og får den tiden og oppmerksomheten han trenger for å fortelle det han ønsker å si.
- Still de samme kravene til en elev som stammer som til de andre elevene, men gjør nødvendige tilpasninger i samråd med eleven.
- Legg til rette for muntlig delaktighet ved å også stille spørsmål som ikke krever lange kompliserte svar.
- Vis at du har tro på og forventninger til eleven. Legg til rette for faglig aktivitet der den som stammer blir synlig på en positiv måte. Inndeling i mindre grupper kan gjøre det lettere å bli mer muntlig aktiv.
- Vær bevisst på å «gi» elevene ordet, det er ikke alle som «tar» det. Avklar dette med eleven for å sikre at ikke eleven opplever et negativt press.

Hva kan logopeden gjøre?

Det finnes ulike måter å jobbe med stamming for barn som stammer i skolealder. Det varierer fra **enkle tiltak** til mer strukturerte og omfattende **behandlingsprogrammer**.

Eksempler på elementer i oppfølgingen kan være å jobbe med økt aksept og kunnskap om stamming, forebygging og håndtering av negative tanker og følelser

i forbindelse med stammingen, økt faglig eller sosial deltakelse, eller økt kontroll over talen.

Det viktigste er at man i samarbeid med barn, foresatte og logoped blir enige om **realistiske mål** for oppfølgingen. Ut ifra en helhetlig kartlegging kan man velge en tilnærming som er **tilpasset** barnet og hva logopeden har kompetanse på.

Logopedisk oppfølging i skolealder handler i større grad om håndtering av stamming enn å bli kvitt stammingen.

Hva kan foreldrene gjøre?

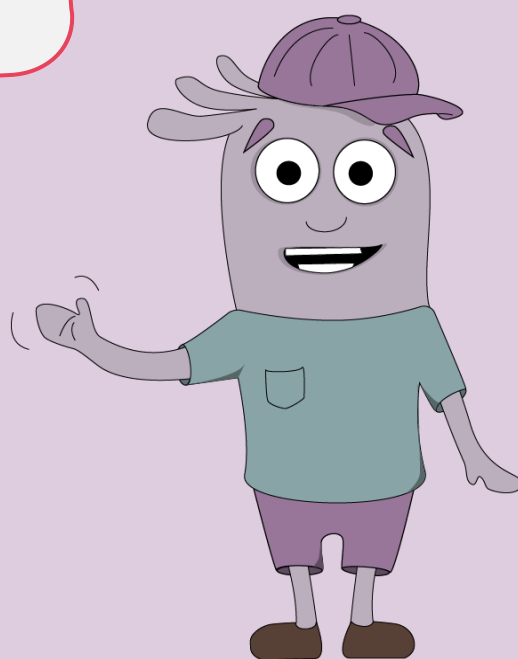
Som foreldre spiller man en **viktig rolle** i elevens håndtering av stammingen. Mange opplever psykososiale utfordringer som oppstår i forbindelse med stammingen.

Disse kan bli mer og mer fremtredende etter hvert som barnet blir eldre, og variere gjennom ulike perioder og faser gjennom livet.

Aktuelle tiltak

- Skaffe seg kunnskap om stamming og hvordan den arter seg for det enkelte barnet
- Alminneliggjøre og legge til rette for åpenhet
- Være en god kommunikasjonspartner
- Gi barnet god tid (skape et rom der barnet kan snakke uten stress eller press)
- God og aktiv dialog med logoped og skole

Supert! Hvis du har klart å lese helt hit, har du et kjempegodt utgangspunkt for å hjelpe elever med stamming!

Om Stamming i skolen

Dette heftet er en del av ressurspakken *Stamming i skolen*. Den består av mange nyttige ressurser som omhandler skolebarn med stamming.

For mer informasjon, se statped.no/stammingiskolen.

Utviklet av Statped i samarbeid med Nasjonalt taleflytforum.